פנו א ב מיי פ״ח מהל׳ בייה ומחנה הלכה מו

זכייה ומתנה הנכה טו סמג עשון פב טוש"ע חו"מ סי' רו סעיף ד: צ ג מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה א סמג

עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף נו:

מוסף רש"י

זכותב כל נכסיו לעבדו.

הנותב כד נכסיו לעבודו. כגון כל נכסיי נתונין לך, יצא בן חורין. שאף הוא ככלל נכסים וכל שאר נכסים נמי

שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת: וכמה

כל שהוא אמר רב יהודה אמר רב קרקע

כדי פרנסתו ורב ירמיה בר אבא אמר

מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה

מכווגן שמעתתא דסבי קרקע מעמא מאי דאי קאי סמיך עליה "מטְלמלי גמי אי קאי

םמיך עילויהו מתקיף לה רב יוםף ומאי

כוונתא מאן דאמר ממלמלין קרקע תגן מאן דאמר כדי פרנסתו יכל שהוא תגן

אמר ליה אביי וכל היכא דתני קרקע קרקע

דוקא והא תנן שיהכותב כל נכסיו לעבדו

יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא

יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא

בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין

לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן

לקמן קנ.] גיטין ח: מב.פאה פ"ג מ"ח, ב) מהרש"אכ" דהך ל"ל שטר הוא סוף

דבור והך וכן פירש ר״ח הוא שייך לתחלת דבור הסמוך, ג) לשון ר״ח ור״י פי׳ דאף

מתחלה סבר דת"ה לא איירי מתחנה סבר דמ"ק נח חיירי דוקא בשייר סתם דשמא שייר בגוף העבד אלא אפי' שייר

לבר מבורר ופירש מה ששייר אפ״ה פליג מ״ק וכן מוכח

מהתוספתה ר"ש חומר כל נתסיינים לפלוני עבדי חוץ נכסיי נחונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית משדה פלונים אע״פ שאין שם אלא פלונים אע״פ

אותה שדה ואותה העיר זכה העבד זה בנכסים והנה עלמו

יטעבל זה בנכסים וקנם ענתו בן חורין וכו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסי וקנה עלמו לחורין בכל ענין כן פי' רבינו

שמשוו בפ"ג דפאה ומדאמר

ר"ם בחוד מעיר פלונית או חוד

משדה פנונים דינה בי נמירות מכלל דשמע לרבון דאף בכה"ג לא ילא לחירות ובהכי פליגי כצ"ל והשאר עד לשבש התוספתא הוא הג"ה [רש"ט],

ד) ור"ש אומר וכו' ופי' רבינו שמואל דדלמא הוא העבד

שתומל הזיכתם הוח העבד ששייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אותר אפי אתר כל נכסי וכו׳

כצ"ל וכ"ה בת"י. רש"א.

הגהות הב"ח

(ל) רשב"ם ד"ה כמה וכו׳

ישדה תלונים דינא בו לחיר

ומוקי התם טעמא א משום דמלוה לקיים דברי המת ומיירי שהושלש מתחלה לכך כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דהוה ביד שליש אלא היינו טעמא משום דלא הושלש לו מתחלה לכך וקשה על זה הפירוש מהא

דאמרינן בגיטין פרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את היורשים כו׳ משום דמלוה לקיים דברי המת והתם לא הושלש ביד שליש מידי ולריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים ב והשתא נמי אתי שפיר דלא תקשה מהא דאמרי׳ לקמן (דף קנא:) האומר תנו גט לאשתי כו' אבל האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ודייק מינה מתנת שכ"מ במקצת לא בעי קנין דלא הוה מצי למימר טעם משום דמלוה לקיים דברי המת דלא אמרי׳ הכי אלא כשהושלש מתחלה לכך וא״ת על הך משנה דגיטין (דף יג.) דמייתי לקמן אבל אמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אמר רב עלה בסוף

בקרן זוית איכא דמוקי לה התם למשנה בבריא ובמעמד שלשתו ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע ואמאי לא מוקי לה למתני התם כשהושלש מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת ואי משום דכיחידאה לא הוי מוקמי התם ואע"ג דקי"ל הכי כדאמר בפ"ק דגיטין (דף טו.) וכדחשכחן נמי בפ" כל הגט (שם דף ל.)

דלא מוקי שמואל מתני׳ דפרק כל הגט דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כר' יוסיג משום דכיחידאה לא מוקמי אע"ג דס"ל בפ"ק דבבא מליעא (דף יב.) כווסיה ורבנן פליגי עליה דר"מ (כ) דמלוה לקיים דברי המת בספ"ק דגיטין (דף יד:) אע"ג דר' יוסי פליג עליה בכתובות (דף סט:) מ"מ חולקין רבנן על ר"מ בספ"ק דגיטין (שם) גבי הולך מנה לפלוני אך מההיא דר' יוסי בפ"ק דבבא מציעא אין ראיה כל כך דאיכא לדחויי דכיחידאה לא מוקמינן משום דר' יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (דף ימ.)™ ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פ״ק משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם (ג) ולהכי מודה נמי איהו במתני׳ דכל הגט ויש שהם מתרלים שם בשם ר״ת דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי לינתן מחיים ולא לינתן לאחר מיתה להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת חדע דהוי דומיא דגט ושטר שחרור שאינו ראוי לינתן אלא מחיים ואין נראה לר"י דהא אפי׳ בדבר דשייך מחיים אמרי׳ בסוף פ"ק דגיטין בברייתא דהולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מלאו דמשמע החם דאפילו בדבר דשייך לינתן מחיים קאמר מנוה לקיים דברי המת מיהו יש לדחות ולומר שהמשלח נוה ליתנם לו לאחר מותו דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע שעיקר נואמו אינו אלא לאחר מיחה א"נ י"ל דלא ס"ל לרב החם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המח אלא ס"ל כשמואל דמסיק התם בכתובות פרק מציאת האשה כר' יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת ולא פריך עליה דרב הכי משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל התם דברי שכ"מ כו' משום (י) דליכא מאן דפליג בה ועוד י"ל דלא משתמע לי׳ לאוקמא מחני׳ דהחם שהושלש מתחלה לכך מדקתני חנו מנה לפלוני ולא קחני תן מנה זה לפלוני דהוה משמע שהושלש מתחלה [לכך] ואע"ג דבגמ' בסוף פרקין דגיטין גבי הולך מנה לפלוני קחני סחם מלוה לקיים דברי המת ולא קחני זה היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלש בלא זה דבאותה שעה אמר לו הלהוליך. מ״ר. ועוד היה מפרש ר״ת דלא שייך הכא בשמעתין מלוה לקיים דברי המת משום דכל דאימיה בירושה איתיה במתנה מלוה לקיים דברי המת וכל דליתיה בירושה כו'ו כדאמר גבי מתנת שכיב מרע מיהו לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה דיש לנו יותר לדמותה לירושה כדאמר לעיל¹ ועוד דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכ״מ אינה בגר ה"ל למימר נמי טעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר מיהו יש לדחות דפשיטא ליה דלא שייך בגר כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת בטל ואין לו שום זכות להוריש ואיך יקיימו דבריו מיהו כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מ"ר. ועוד היה אומר ר"י דלא אמרי" מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה ורבא לא אזל לגביה וחזר בו ר"י כדקאמר בהשולח (גיטין דף מ:) עשימי פלוני עבדי בן חורין כו׳ א״ר יוחנן וכולן בשטר וא״כ הא דקתני בתר הכי אעשנו בן חורין רבי אומר זכה וחכ״א לא זכה אלא כופין את היורשים כו׳ מיירי נמי בשטר ולא פה אל פה דאי א"ל [ליורשים לעשותו בן חורין] למה לי שטרש וכן פיי ר"ח: שירך קרקע בד שהוא. ולא פירש איזו קרקע אלא חוץ מקרקעי סמם כל שהוא וי"ל גופו של עבד שייר דעבדא כמקרקעי דמי ומטלטלין נמי עשו שיור דאם אמר נמי חוץ ממטלטלין כל שהוא שייר בגופו של עבד וקרקע דתנן איידי (6) כדקאמר גמרא ובגמרת א"י בפ"ג דפאה ור' יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אני אומר גופו של עבד שייר ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו שייר קרקע לעצמו לא הקנה לו שטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה ספר □ כריתות וטעמא דר״ש דאמר לעולם הוא בן חורין משום דחשיב ליה כרות גיטא בהכי כיון שלא שייר בגוף העבד מיהו מתחלה היה סבור דטעמא דת"ק משום דשייר בגוף העבד וכן בפ"ק דגיטין (דף ח:) דמוקי פלוגתייהו בפלגינן דבורא מתחלה היה סבור כן דלת"ק משום שייר בגוף העבד יו ולר"ש לא שייר דפלגינן דבורא והעבד קנוי לעצמו' ושם פירש רבינו חננאל מתחלה סובר ח"ק כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים דאמר יד בעל השטר עליא התחתונה וכיון שבנכסים לא קנה עלמו נמי לא קנה ור"ש סבר אע"ג דלא קנה בנכסים עלמו קנה דפלגינן דבורא עד שיאמר חוץ מאחד מרבוא דאיכא למימר גופו של עבד שייר וכן פירש בגמרת א"י לשון רבינו חננאל≥ והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא יב דמאי בא ר״ש להשמיענו דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלונית וכי בשביל שהזכיר מה שמוליא יש לו להיות פחות בן חורין דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם דיד בעל השטר על התחתונה וסמי תוספתא מקמי ירושלמי ומיהו אין נראה לשבש התוספתא (0 : 0 שלירך קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין 10 ור"ש אומר אפילו אמר כל גכסיי קנוי לך חוץ מעיר פלוגית חוץ משדה פלוגית זכה בגכסים קגה עצמו בן חורין. פירוש אפילו הזכיר נהדיא מה שמוניא מן השחרור דאז יש לנו לומר

כמה מכוונן. כמה יפה כוונו שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו למר במקרקעי ולמר אפי׳ (ה) במטלטלי: דמקרקעי. כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיור להקנות המתנה שנתן מקצת משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו והלכך נתן לדעת כן שאפילו אם

יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלי נמי כו': מאי כוונחא. והלא אינן מכוונות יפה דלמ"ד מטלטלי כו': קרקע דוקא. בתמיה. והתנן במסכת פאה: הכותב נכסיו לעבדו ילא בן חורין. שהרי העבד בכלל נכסים ונמלא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים: שייר קרקע כל שהוא. כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שהעבל הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה) והאי הרחע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמלא שאינו בן חורין וגם הנכסים לא קנה וה״ה אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כדמפ׳ ר׳ אלעזר לקמיה [קנ.] שעשו המטלטלין שיור אצל העבד דדלמא האי עבד

ואמר הוא המטלטלין ששייר דעבדא מיטנטנ אבל אם אמר כל נכסיי נחונים לך חוץ משדה פלוני הרי הוא בן חורין שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש: רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. אם שייר קרקע כל שהוא דשייר קרקע ולא עבד עד שיהיה השיור ששייר סתם ויאמר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן שההוא אחד מרבוא אעבד קאי ואינו משוחרר ודרך כבוד כתב לעבדו כך ומ"מ לא קנה כלום: ואמר

במטלטלי דמקרקעי וכו' שנתן במקצת וכו' סמיך עליה והלכך כל"ל והד"ח: (בע"ל) דקל (דע"ל) דקל כו' פליגי עליה דר"מ דאמר מצוה לקיים וכו' לא מוקמינן היינו משום וכו': (ג) בא"ד ולהכי מודה נמי. נ"ב פירוש שמואל מודה כו': (ד) בא"ד דליכא מאו דפליג. נ"ב פי" באמוראים ליכא מאו דפליג משא"כ במלוה לד"ה דפליג שמואל אבל במנאים ודאי איכא רבי אליעזר דפליג בדברי ש"מ לקמן בדף קנו במשנה: דרישא כדקאמר: (ו) בא"ד אין נראה לשנש התוספתא נמחק תחלת הדבור ולריך נמחק מחנם הדטור ונכין להתחיל ור' שמעון אומר וכו' אבל מן העבד לא הדר ביה אבל רבנן פליגי עליה ואית להו דלא פלגינן וכו' ונפ"ק דגיטין גבי ר"מ אומר עכו להוד עלה אומר עכו כארץ ישראל מייתי לה נמי להך דפלגינן דבורא אליבא דרבי שמעון ולא כפי׳ רש״י דהתם דלא שייר כלל מן העבד אלא

רבינו גרשום

מן הנכסים ובהא פליגי . רבנז עליה כדפרישית אנל

אין להקשות על פי׳ כל״ל:

כדי פרנסתו שאם יעמוד מחליו שיהא לו על מה קני: כמה מכוון שמעתתא . דסבי. ר' יהוד' ור' ירמיה: :(מקרקעי מאי טעמא דוקא ולא מטלטלי: והתנן הכותב כל נכסיו לעבדו. המתנה יצא בן חורין משום דהעבד עצמו בכלל נכסיו אם שייר קרקע כל שהוא נ) כתב לעבד לא יצא בן חורין. דאיכא למימר אותו עצמו שייר דעבדים מרבוא שבהן. הואיל ושייר בסתמא איכא למימר דעבד

פ"ק (שם) בגמרא והוא שמונחין

מוסף תוספות

א. ועושין לה קורת רוח ואם אין רוחה נתקררה בלא שחרור ישחררוה. רש"י גיטין מ. ב. וו"ל ע״כ נשס ר״ת. ואפשר לפרש וכו׳ שכיון שאמר יעשה לה קורת רוח. נעשה ג. דאמר עשו שאינו זוכה בזוכה. גיטין יג. מוד"ה והא. ו. דכל דאיתיה בירושה לכל אדם. רמנ״ן. ח. דבעי דליהוי גיטא רחרותא כוליה לעבדא

קרקע

הקצוק על בירות העל שחרור העבד בלשון כל נכסיו ונעשה מן העבד ומן הנכסים כלל אחד, כשחזר ועשה שיור בנכסים מל אחד, כשחזר ועשה שיור בנכסים מל אחד, כשחזר ועשה שיור בנכסים והיא חזרה לכלהו.
להענק מ"ט היכיון דכלל שיחרור העבד בלשון כל נכסיו ונעשה מן העבד וכרי, דלא פלגינן דיבורא וכרי, [ו]כיון שחזר ממקצת הנכסים הויא חזרה לכלהו.
ליכעים, ". כלומר שכל זמן ששייר דבר מסויים יצא בן חורין דפלגינן דיבורא. אס. "א. דבכל חד וחד איכא למימר היינו השייר בנכסים שייר נמי בעבד ולפ״ז באין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשיורא שייר נמי עבד מודה ר״מ דיצא לחירות דפלגינן דיבורא ואין משמע כן בתוספתא כדפירשתי. מוס׳ צטין ט. "ב. עיין מוספתא מדפיר בל"ז באין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשיורא שייר נמי עבד מודה ר״מ דיצא לחירות דפלגינן דיבורא ואין משמע כן בתוספתא כדפירשתי. מוס׳ צטין ט.

שלא שחרר העבד אפ״ה קנה נכסים ונשתחרר דפלגינן דבורא דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלגינן דבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ובפ"ק דגיטין (דף ס:) מייתי לה נמי להך דהכא למימרא דפלגינן דבורא ולא כפרש"י דהמס "ג אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא

פליגי רבנן עליה ובפלוגתייהו בפ"ק (שם) גבי ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר

העבד משום דהוי מקרקעי מדאמר עשו מטלטלים שיור אצל עבד דהא ודאי אמח הוא דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מ"ר:

קנסים דוכל שתו הנסים ותני קנס (גיטין ח:), שייר קרקע כל שהוא. דכמב חון מן הקרקע כל שחוא (שם מב.) קרקע לחו דוקא כדאמנר נכ"ב (שם ח:). לא יצא בן חורין. דלא ידעינן הי קרקע שייר ובכל כל שהוא אמרינן שייר, ובכל כל שהוא אתרינן האי שייר, וכיון דקרקעות לא קנה, לגופיה נמי לא קנה, קלה למ פלגינן בצורא הואיל ובחד דיבורא אקני ליה גופיה ינכסים. ופלגה דיבורה לה ונכסים, ופלגה דיבורה לה היתקיים חידך פלגה נמי לה מיקיים (שם חב.) דבשלמה רישה דלה גלי דעתיה דנחית לשיורה לה המרינן דשייר, הצל הכה דנחית לשיורה הצל הכה דנחית לשיורה אבל הכח דמונע שנייר וכי אמרינן לדידיה נמי שייר וכי אמר כל נכסיי נחונין לך . דלא אמר ליה עצמך ונכסיי ווות ח:. ר' שמעוז אומר (שם חם). ר" שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. סבר פלגינן, הואל והזכיר קרקע בשירא, קרקעות הוא דלא קנה אבל הוא עלמו דליכא לספוקי בשירא קנה (שם מב. דמאי דגלי גלי ומאי

אמריטן דמחד מורבות דקחמר היינו עבד ואיהו גא חשיב ליה אלה כאחד מרבות בכסים, אש"ג דשוי טפי (שם). חרץ מאחד מרבות. דכיון דגא פירש שיורא אמריטן דינו איהו דשייריה ולדידיה גא חשיב ליה אלה אחד מרבות מדינ ליה אלה אחד מרבות

(שם חבי) לתה לגלי (שם ש.). דלח גלי לח גלי (שם ש.). עד שיאמר כל נכסי כו׳. סתס חון מדבר מועט ולח

יפרש מה הוא משייר. דהתם

אמרינו דאחד מרבוא דהאמר

הלמנ"ון: דכיון שאמר כך, זכו בה שמים וכמוסר מתנתו לשליח דמו וכו'. כמפקיר שפחתו שיצאה לחירות, וצריכה גט שחרור וכו׳. למנ״ן גיטין יג. כזוכה. גיעון יג, מוד"ם והת. 7. אע"ג רבככורות לא פליג אלא ר"מ, מ"מ רבנן דפליגי וכוי גבי לקט, כ"ש דפליגי וכוי גבי לקט, כ"ש מתנות. מוס' נ"מ ינ. ה. דהולך מנה לפלוני משמע שפיר בלא זה שמוסר לו באותה שעה להוליך יותר מבתנו מנה לפלוני. מוס' גיטין יג. מצוה לקיים דבריו הואיל ולא פסק כחו מאותו הממון דמכחו יורשין, אבל גר דליתיה בירושה אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו. שס. ד. דהואיל ומתנת שכיב מרע אינו קונה אלא לאחר גמר מיתה כירושה הוא לכל אדם. למנ"ין. ולורות כוליה לעבוא וליכא. לשנ״ל לקמן קנ: [ד]גמר לה לה מאשה דבענין גט כריתות. לשנ״ס